ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЕУРАЗИЯ УНИВЕРСИТЕТІ

5В030100 «ҚҰҚЫҚТАНУ» МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША

ҒЫЛЫМИ-БІЛІМ КЕШЕНІ

ҚР азаматтық іс жүргізу құқығы пәнінен

ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНІ

5В030100 «Құқықтану» мамандығында
кредиттік технология бойынша оқитын
студенттерге арналған
СИЛЛАБУС

ПАВЛОДАР 2013 ЖЫЛ

Б Е К І Т Е М І Н:
ОӘЖ және БС проректоры
_____________ Л.С. Комардина
"___"_____________2013 ж.

Авторы: аға оқытушы _____________А.М. Жигампар

"Юриспруденция" кафедрасы

"ҚР азаматтық іс жүргізу құқығы" пәні бойынша
жалпы орта, орта кәсіптік білім негізінде
күндізгі нысанында
5В030100 "Құқықтану" мамандығы бойынша оқитын студенттерге арналған

СИЛЛАБУС

Оқу нысаны	Күндізгі	
	Жалпы орта білім	Орта кәсіптік білім
Кредиттер саны	3	
Дәріс	30	
Тәжірибелік сабақтар	15	
СОӨЖ	22,5	
СӨЖ	67,5	
Барлығы	135	
Бақылау нысаны	емтихан	

050301 "Құқықтану" мамандығының 3.08.279 - 2006 МЖБС мемлекеттік жалпыміндетті жоғары білім стандартының, (Республикалық оқу -әдістемелік советінің 2006ж. 22 маусымнын хаттамасы) типтік оқу жұмыс бағдарламасының және 5В030100 "Құқықтану" мамандығының оқу жұмыс жоспарының негізінде құрастырылған

Басқару академиясының ғылыми-әдістемелік кеңесінің мәжілісінде бекітілді және басылуға ұсынылды

№ хаттама ____"___"______________ 2013ж.
Басқару академиясының ҒӘК төрағасы
ИнЕУ доценті _________ Н.К. Полетаева

«Юриспруденция» кафедрасының мәжілісінде қарастырылды
№ хаттама ______«_____» __________2013ж.
«Юриспруденция» кафедрасының меңгерушісі
з.ғ.д., профессор____________А.Ш. Хамзин

Келісілді:
АӘБ бастығы
___________ Н.М. Ушакова

Оқытушы туралы мәлімет:

Оқытушының аты-жөні	**Кафедрада болу уақыты (office hours)**		**Байланыс жасау ақпараты**
	Дәріс	**СОӨЖ**	
Жигампар Алтынай Михайловна	№3 корпусы №505 аудиториясы	№3 корпусы №505 аудиториясы	«Юриспруденция» кафедрасы № 505 кабинет Тел. 57-17-67 (ішкі 126)

«ҚР Азаматтық құқығы (жалпы бөлім)» оқу курсы силлабусының құрылымы

1. Түсінік хат
2. Оқытудың тақырыптық-мазмұндық жоспары (1 кесте)
3. Модуль бойынша көкейкесті мәселелерді көрсететін ОК модульдік-интегративтік құрылымы (2 кесте)
4. ОК модульдері бойынша СӨС ұйымдастыру (3 кесте)
5. Ұғымдық аппарат
6. Модуль бойынша ОК меңгеруге арналған материалдар
7. ОК соңында күтілетін нәтижеге қол жеткізудің тиімді әдістері
8. Студенттің ОК бойынша кәсіби дайындықтың сапа менеджментін ұйымдастыру (студенттердің білім және біліктерінің түрлері мен формаларын бақылау) (4 кесте)
9. Студенттердің білім, білік және дағдыларының баға өлшемі мен параметрі (СӨЖ қоса) (5,6,7 кесте)

Түсінік хат

Курстың мақсаты:

Студенттерді азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарын реттеу саласында алған білімдерін практикалық қызметте қолдана алуға үйрету

Курстың міндеттері:

Студенттерді таныстыру:

- азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарды реттейтін ҚР заңдарымен;
- азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастарды қорғау саласындағы халықаралық заңдарымен;
- келісімшартқа туру тәртібімен.

Курстың құрылымы:

Курсты оқу нәтижесінде студенттер білуге міндетті:

- қазақстандық құқық жүйесіндегі азаматтық іс жүргізу құқықтың орнын;
- экономикалық саясат пен нарық негіздерін анықтаудағы ҚР Конституциясының ролін;
- азаматтық іс жүргізу құқықтың жүйесі мен көзін. Заңдар мен басқа құқықтық актілердің арақатынасын;
- азаматтық іс жүргізу құқықтың мәнін. Азаматтық іс жүргізу құқықтың субъектілері мен объектілерін;
- келісімдер, міндеттемелер мен келісімшарттар туралы жалпы ережелерді;

Теориялық ережелер мен мәселелелердің көлемін игеру нәтижесінде студенттер білуге міндетті:

- нақты нормативтік актілермен пайдалануға;
- азаматтық іс жүргізу құқықтық қызмет субъектілерінің құқықтары мен міндеттері
- туралы заңды қолдану мәселелері бойынша көз қарасын логикалық тұрғыдан сауатты жеткізуге;
- ұйымның ұйымдастыру-құқықтық белгісін анықтайтын құрылтайшылық құжаттарды жасауға;
- азаматтық іс жүргізу құқықтың нормаларын бұзғаны үшін азаматтық-құқықтық жауапкершілік шараларын анықтауға.

Курсты оқу нәтижесінде студенттер игеруге міндетті:

нақты заңның баптарын қолданумен нақты іскери жағдайларды шешу барысында белгілі әдістерді.

Курсты оқу нәтижесінде студенттер құзыретті болуға міндетті:

бұзылған азаматтық құқықтарды қайта құруға қажетті шараларды қабылдау барысында.

"ҚР азаматтық іс жүргізу құқығы" курсы оқу жұмыс жоспарына сәйкес

Азаматтық іс жүргізу құқық емтиханмен аяқталады.

Курстың пререквизеттері **"ҚР азаматтық құқығы (жалпы және ерекше бөлімдер)" пәні болып табылады.**

Курстың постреквизиттері **"Адвокатура", "ҚР соттарында азаматтық істерді қарастыру", "Медиация құқықтық дауларды шешу механизмі ретінде" пәндерін игеруге көмек теседі.**

Азаматтық іс жүргізу құқығы міндетті компонентінің кәсіби пәні болып табылады**.**

Оқытудың тақырыптық-мазмұндық жоспары (3 семестр (15 апта) – 2 АК)

№	Тақырыбы мен мазмұны (тақырыпша)	ОК Ұйымдастыру формасы мен мазмұны								Ағымдағы зерттеу бақы	АБ өткізу мерзімі	Өндеу мерзімі
		Дәріс		Лабораториялық-Тәжірибе		СОӨЖ		СӨЖ				
		Сағат саны	ОК ұйымдастыру формасы мен әдістері	Сағат саны	ОК ұйымдастыру формасы мен әдістері	Сағат саны	ОК ұйымдастыру формасы мен әдістері	Сағат саны	ОК ұйымдастыру формасы мен әдістері			
1	Азаматтық іс жүргізу құқығы ғылымының пәні мен жүйесі	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақылау жұмысын өткізу		
2	Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақылау жұмысын өткізу		
3	Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастар	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақылау жұмысын өткізу		
4	Азаматтық іс жүргізудегі (процестегі) тараптар	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақылау жұмысын өткізу		

5	Азаматтық іс жүргізудегі (процестегі) үшінші тұлғалар	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
6	Азаматтық іс жүргізуге (процеске) прокурордың қатысуы	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
7	Басқа тұлғалардың құқықтарын, қоғамдық және мемлекеттік мүдделерді қорғау үшін мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының іс жүргізуге (процеске) қатысуы	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
8	Сотта өкілдік ету	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
9	Іс жүргізу мерзімдері	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
10	Сот шығындары (түрлері, тараптардың арасында бөлу)	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		

11	Азаматтық іс жүргізуде (процесте) сотпен қолданылатын мәжбүрлеу шаралары	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақылау жұмысын өткізу		
12	Азаматтық істерін ведомстволық бағыныстылығы	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақылау жұмысын өткізу		
13	Азаматтық істердің соттылығы	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақылау жұмысын өткізу		
14	Азаматтық іс жүргізуде (процестегі) дәлелдеу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақылау жұмысын өткізу		
15	Талап	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақылау жұмысын өткізу		
	Барлығы	15		6		12		45				
1	Талаптар қою	2	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуацияларды шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақылау жұмысын өткізу		

2	Бірінші сатыдағы сотта іс жүргізу	2	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	0,5	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
3	Сырттай іс жүргізу және сырттай шешім шығару	2	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
4	Ерекше талап қоюмен іс жүргізу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	0,5	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
5	Ерекше іс жүргізу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	0,5	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	0,5	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
6	Бұйрық арқылы іс жүргізу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
7	Заң күшіне енбеген сот актілерін қайта қарау бойынша іс жүгізу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
8	Заңды күшіне енген сот шеішмдерін, ұйғарымдарын және қаулыларын жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүгізу	2	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	2	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		

9	Жойылған сот ісін және атқару ісін жүргізуді қалпына келтіру	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
10	Халықаралық процесс	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	2	Кестемедегі сұрақтарға жазбаша жауап беру	3	Кесте құрастыру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
11	Атқарушылық іс жүргізу	1	Мысал келтіру және есепті шығару арқылы дәріс материалдарын оқу	1	Ситуациялард ы шешу және ауызша сұрау	1	Тест сұрақтарына жауап беру	3	Сұрақтарға жазбаша жауап беру	Бақы лау жұмы сын өткізу		
		15		9		10,5		22,5				
	Барлығы	30		15		22,5		67,5				

2 Кесте –Модуль бойынша бағдарламалық сауалдарды көрсететін ОК модульдік-интегративтік құрылымы

Мазмұны	1 Модуль	2 Модуль
Бағдарламалық сұрақтар	1. Азаматтық іс жүргізу құқығы: түсінігі, пәні, әдісі, жүйесі. 2. Азаматтық іс жүргізу ұғымы. 3. Азаматтық іс жүргізу (процесс) сатылары. 4. Азаматтық іс жүргізу құқығы. Оның пәні мен жүйесі. 5. Азаматтық іс жүргізу құқығының қайнар көздері. 6. Азаматтық іс жүргізу құқығының өзге құқық салаларымен өзара байланысы 7. Азаматтық іс жүргізу құқық ғылымының пәні мен жүйесі. 8. Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері. 9. Азаматтық сот ісін жүргізудің принциптері ұғымы және олардың мәні. 10. Азаматтық іс жүргізу құқық принциптер жүйесі. 11. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастар. 12. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынасының түсінігі және элементтері. 13. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастарының объектісі мен мазмұны. 14. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынасының субъектілері және оларды топтастыру. 15. Азаматтық іс жүргізудегі (процестегі) тараптар. 16. Азаматтық процестегі тараптар ұғымы. 17. Тараптардың азаматтық іс жүргізу құқықтары мен міндеттері. 18. Процессуалдық бірігіп қатысушылық және оның түрлері. 19. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық мирасқорлық. 20. Азаматтық процесте тиісті және тиісті емес тараптар. 21. Азаматтық іс жүргізудегі (процестегі) үшінші тұлғалар. 22. Азаматтық іс жүргізуге (процеске) прокурордың қатысуы. 23. Басқа тұлғалардың құқықтарын, қоғамдық және мемлекеттік мүдделерді қорғау үшін мемлекеттік	40. Талап арыз және талап қою тәртібі. 41. Талап қоюды қамтамасыз ету түсінігі және шаралары. 42. Азаматтық іс жүргізуде құқықтар мен мүдделерді қорғауда талап тәсілдерімен билік ету. 43. Сотта азаматтық істі қозғау түсінігі мен тәртібі. 44. Азаматтық істі сотта қарауға әзірлеу-азаматтық іс жүргізудің сатысы. 45. Азаматтық істі сотта қарауға әзірлеу бойынша іс жүргізу әрекеттер. 46. Сот хабарлаулары мен шақырулары. 47. Азаматтық істі сотта қарау тәртібі. 48. Сотта іс қарау сатысының мәні және құрылымы. 49. Сотта іс қарау бөлімдері. 50. Істі қарауды кейінге қалдыру негізі. 51. Азаматтық іс бойынша іс жүргізуді тоқтата тұру негізі. 52. Іс бойынша іс жүргізуді сот шешімін қабылдамай аяқтауы негізі. 53. Сот отырысының хаттамасы. 54. Бірінші сатыдағы сот актілерінің ұғымы мен түрлері. 55. Сырттай іс жургізу тәртібі мен ерекшелігі. 56. Сырттай шешім және оған шағым жасау тәртібі. 57. Бұйрық арқылы іс жүргізу - азаматтық істі сотта жүргізу түрі. 58. Сот бұйрығын шығару тәртібі. 59. Ерекше талап қоюмен іс жүргізу - азаматтық істі сотта жүргізу түрі. 60. Ерекше талап қоюмен іс жүргізуге байланысты азаматтық істер. 61. Ерекше іс жүргізу түсінігі. 62. Заң күшіне енбеген сот актілерін қайта қарау бойынша іс жүргізу. 63. Заң күшіне енбеген сот актілеріне апелляциялық шағым беру, наразылық келтіру тәртібі мен мерзімі. 64. Апелляциялық шағымдар, наразылықтар бойынша істерді қарау.

	органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының іс жүргізуге (процеске) қатысуы. 24. Сотта өкілдік ету ұғымы және түрлері. 25. Соттағы өкілдің өкілеттіктері және олардың ресімдеу. 26. Іс жүргізу мерзімдерінің түсінігі, ерекшеліктері мен түрлері. 27. Іс жүргізу мерзімдерін есептеу, қзарту және қалпына келтіру тәртібі. 28. Азаматтық іс жүргізуде (процесте) сотпен қолданатын мәжбүрлеу шаралары. 29. Сот шығындарының түсінігі, түрлері және оларды тараптардың арасында бөлу. 30. Азаматтық істердің ведомстволық бағынастылығы және соттылығы. 31. Ведомстволық бағынастылық ұғымы мен түрлері. 32. Соттылық ұғымы мен түрлері. 33. Азаматтық іс жүргізудегі соттық дәлелдеу және дәлелдеу құралдары. 34. Дәлелдеу пәні және дәлелдеуге жатпайтын деректер. 35. Дәлелдеудің жалпы тәртібі. 36. Азаматтық іс жүргізуде (процестегі) дәлелдемелер ұғымы және жіктеулуі. 37. Азаматтық іс жүргізуде (процестегі) талап теориясы. 38. Талап ұғымы, элементтері және түрлері. 39. Талап қою құқығының түсінігі.	65. Қадағалау тәртібімен іс жүргізу түсінігі. 66. Сот актілерін қадағалау тәртібімен қайта қарау. 67. Қадағалау тәртібімен іс жүргізуде сот өкілеттігі. 68. Заңды күшіне енген сот шешімдерін, ұйғарымдарын және қаулыларын жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу. 69. Жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау сатысының ұғымы және негіздері. 70. Сот шешімдерін, ұйғарымдарын және қаулыларын жаңадан анықталған мән-жайдар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу тәртібі. 71. Атқарушылық іс жүргізу ұғымы, әдістері және міндеттері. 72. Атқарушылық іс жүргізу субъектілері. 73. Атқару құжаттары. Атқарушылық іс жүргізуді қозғау. 74. Сот орындаушыларының құқықтық мәртебесі. 75. Шетелдік тұлғалар қатысатын істер бойынша іс жүргізу. 76. Шетелдік тұлғалардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттері. 77. Шетелдік тұлғаларға қатысты іс жүргізу тәртібі. Аралық сотта іс қарау тәртібі
Негізгі әдебиеттер	1. Ағыбаев А. Сот құжаттарының үлгілері. - Алматы: Жеті жарғы, 2005. - 158 б. 2.Алексеева Л.В., Жуйков В.М., Лукашук И. И. Международные нормы о правах человека и применение их судами. - М., 2006. 3. Арунов В.Н. Участие прокурора в гражданском процессе. -М, 2007. 4.Баймолдина З.Х. Казахстанское гражданское процессуальное право. - Адматы, 2007. 5.Баймолдина З.Х. Разбирательство гражданских дел в суде первой инстации: Научн.-практич. пособие. - Алматы: Жеті жарғы, 2002. 6.Барщевский М.Ю. Бизнес-адвокатура в США и	11.Гражданский кодекс РК (Общая часть). Комментарий. В двух книгах. Кн.1./ Отв. ред. Сулейменов, Ю.Г.Басин. - Алматы: Жеті-Жарғы, 2007. 12.Гражданский кодекс РК (Общая часть). Комментарий. В двух книгах. Кн.2./ Отв.ред. М.К.Сулейменов, Ю.Г.Басин. - Алматы: Жеті Жарғы, 2008. 13. Гражданское право. / Отв.ред. А.П.Сергеев, Ю.К.Толстой. - СПб,2006. 14. Гражданский процесс. Учебник для вузов / Под ред. Ю.К.Осипова. - М: БЕК, 2005. 15..Гражданский процесс. Учебник . Издание второе, переработанное и дополненное / Под ред. В.А.Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечога. -М.: ПРОСПЕКТ, 2005.

	Германии. Уч.пособие. - М.: Белые альвы, 2005. 8.Боннер А.Т. Законность и справедливость в правоприменительной деятельности. - М., 2009. 9.Вандышев В.В., Дернова Д.В. Гражданский процесс. Курс лекций - СПб: Питер, 2001. 10.Викут М.А., Зайцев И.М. Гражданский процесс России: Учебник. - М.: Юристъ 2009.	17.Гражданский процесс: учебиик для теоретических вузов / Под ред. М.К.Треушникова - 20-е изд., испр. и доп. - М.: Новый юрист, 2005. 18.Гражданский процесс: Учебник/Отв. ред. проф. В.В.Ярков-3-е изд., перераб. и доп. - М.: Изд-во БЕК, 2003. 24. Нәрікбаев М.С. және т.б. Азаматтық құқықтарды сот арқылы қорғау. - Алматы: Борки, 2008. -176 б. 25. Осокина Г.Л. Подведомственность и подсудность дел гражданского судопроизводства. Уч.пос. - Томск, 2003. 26.Треушников М.К. Хрестоматия по гражданскому процессу. -М,: Юридическое бюро "Городец", 2006.
Қосымша әдебиеттер	1. Басин Ю.Г. Қазақстан Республикасының заңды тұлғалар. – Алматы: Юрист, 2006. 2. Басин Ю.Г. Мәмілелер. – Алматы: Юрист, 2005. 3. Жайлин Г. Қазақстан Республикасының азаматтық құқығы /Жалпы бөлім/ – Алматы: Данекер, 2003. 4. Жайлин Г.А. Азаматтық құқық /Жалпы бөлім./ Т.1.Оқұлык. – Алматы: Данекер, 2005. 5. Төлеугалиев Г. Қазақстан Республикасының азаматтық құқығы.Т.1.Оқұлық. – Алматы, 2001. 6. Ынтымаков С.А. Азаматтық құқық./ Практикум/.Т.1– Алматы, 2004. 7. Қазақстан Республикасындағы кәсіпкерлік / Шарттар жинағы./ - Алматы, 2002 8. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі / ред. М.К. Сулейменов, Ю.Г.Басин. – Алматы: Данекер, 2005.	1. Басин Ю.Г. Қазақстан Республикасының заңды тұлғалар. – Алматы: Юрист, 2006. 2. Басин Ю.Г. Мәмілелер. – Алматы: Юрист, 2005. 3. Жайлин Г. Қазақстан Республикасының азаматтық құқығы /Жалпы бөлім/ – Алматы: Данекер, 2003. 4. Жайлин Г.А. Азаматтық құқық /Жалпы бөлім./ Т.1.Оқұлык. – Алматы: Данекер, 2005. 5. Төлеугалиев Г. Қазақстан Республикасының азаматтық құқығы.Т.1.Оқұлық. – Алматы, 2001. 6. Ынтымаков С.А. Азаматтық құқық./ Практикум/.Т.1– Алматы, 2004. 7. Қазақстан Республикасындағы кәсіпкерлік / Шарттар жинағы./ - Алматы, 2002 8. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі / ред. М.К. Сулейменов, Ю.Г.Басин. – Алматы: Данекер, 2005.
Дәрістердің қысқаша мазмұны	**Азаматтық іс жүргізу ұғымы** **Азаматтық іс жүргізу** бұл сот және басқа субъектілер арасындағы азаматтық іс қарау мен шешу кезіндегі құрылатын азаматтық іс жүргізу құқықтың нормаларымен реттелген азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастар және процессуалдық әрекеттер жиынтығы. Осы іс жүргізудің басты мақсаты – бұзылған құқықты қалпына келтіру немесе заңмен қорғалатын мүддені қорғау. Азаматтық іс жүргізу (процесс) соттың, тараптардың (талап қоюшы мен жауапкер), басқа да процеске қатысушылардың (прокурор, өкілдер, сот хатшысы және т.б.) процессуалдық әрекеттерін, олардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттерін жинақтайды. Сотқа, басқа да қатысушыларға процеске қатысу мақсатына жету үшін заңмен белгіленген іс жүргізу құқықтары беріліп, соған сәйкес іс жүргізу міндеттері жүктеледі. Іс жүргізу құқықтар мен іс жүргізу міндеттер азаматтық іс жүргізу	**Талап ұғымы, элементтері және түрлері.** ҚР Конституциясының 13-бабының 2-бөлігі бойынша әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына құқығы бар. Мемлекеттік органдар, заңды тұлғалар немесе азаматтар заңда көзделген жағдайларда өзге адамдардың немесе адамдардың белгісіз бір тобының құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау туралы сотқа арыз беріп жүгінуге құқылы (ҚР АІЖК-нің 8-бабының 1-бөлігі). **Талап арыз және талап қою тәртібі.** **Талап арыз** – субъективтік құқық туралы дауды шешу үшін заңмен белгіленген сотқа жүгіну нысаны. Әр адам өзінің субъективтік құқығын немесе заңмен қорғалатын мүддесін сот арқылы қорғау үшін сотқа талап арыз ұсыну қажет. Талап арыз мазмұны: - кіріспе;

	барысында жүзеге асырылады. **Азаматтық іс жүргізу (процесс) сатылары** Азаматтық іс жүргізу сатыларын былай бөліп қарастыруға болады: *1 – Іс қозғау сатысы.* Сот азаматтық істерді мынандай жағдайларда қарайды: 1)өзінің құқығын немесе заңды мүддесін қорғауды талап еткен адамның арызы бойынша; 2) заңда белгіленген реттерде басқа адамдардың құқықтары мен мүдделерін қорғауды талап етіп, соттан өтіне алатын мемлекеттік басқару органдарының, мекемелердің, кәсіпорындардың, қоғамдық ұйымдардың немесе жеке азаматтардың арызы бойынша. **Азаматтық іс жүргізу құқығы. Оның пәні мен жүйесі** **Азаматтық іс жүргізу құқығы** – азаматтық істерді қарап, шешім шығарып және оны орындау тәртібін реттейтін нормалар жиынтығынан тұратын ұлттық құқықтың бір саласы. Ол сот органдарының сот ісін жүргізудегі қызметін, судьялардың қызметін, іс жүргізуге барлық басқа да қатысушылардың қызметіне байланысты туатын қатынастарды реттейді. **Азаматтық сот ісін жүргізудің принциптер ұғымы және олардың мәні.** Принцип (лат.principium – негіз, бастама) деген сөз – қағида. Қағида – белгілі бір теорияның, ілімінің, ғылымның және басқалардың негізгі бастапқы ережелері. Құқықтық қағидалар заң шығарушылық пен құқықты қолданудағы бастау болып саналатын заңгерлік идеялардың жүзеге асырылуын қамтып көрсетеді. Азаматтық іс жүргізу құқық қағидаларының жиынтығы ҚР-ның азаматтық іс жүргізу кодексінің 2 таруында бекітілген. **Азаматтық іс жүргізу құқық принциптер (қағидалар) жүйесі.** Азаматтық іс жүргізу құқық теориясында әр түрлі негіздер бойынша азаматтық іс жүргізу құқығы принциптерін топтастырады. Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптерін нормативтік көзі бойынша – салалық заңнамамен бекітілген *азаматтық сот ісін жүргізудің принциптерін және азаматтық іс жүргізу* құқығының конституциялық принциптерін ажырата білу, сот төрелігін жүзеге асыруда атқаратын қызмет бойынша – ұйымдастырушылық және функционалдық болып бөлінеді. **Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастың ұғымы және элементтері.** *Құқықтық қатынас* – құқық нормаларымен реттелген, құрамында өзара алмасылып отыратын құқықтар және міндеттермен айшықталған құқық субъектілері арасында заңдық байланысы бар қоғамдық қатынастар. Азаматтық іс жүргізу қатынасы құқық қорғау қатынастарына жатады. Олардың пайда болуы, өзгертілуі және тоқтатылуы заңдық жағдаяттармен, заңдық маңызы бар нақтылы мән	- сипаттау; - дәлелдеу; - сұрау бөліктерінен тұрады. Талап арыз сотқа жазбаша нысанда беріледі (ҚР АІЖК 150-бабының 1-бөлігі). **Талап қоюды қамтамасыз ету.** <u>Талап қоюды қамтамасыз ету</u> - іске қатысушы адамдардың арызы бойынша сот шешімін орындауды кепілдік ету үшін заңмен белгіленген тәртіпке сәйкес соттың іс-әрекеті. Талап қоюды қамтамасыз етуге, егер мұндай шараларды қабылдамау сот шешімін орындауды қиындатса немесе оның орындалуын мүмкін етпесе, істің барлық жағдайларында да жол беріледі (ҚР АІЖК 158-бабы). **АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ҚОЗҒАУ** Республикада азаматтық, терелік, қылмыстық және басқа да істерді қарайтын, соттардан тыс ешқандай орган жоқ. Азаматтық және шаруашылық істерді сотқа дейін әзірлеу жүргізу сот төрелігін жүзеге асыру болып табылмайды. Сондықтан Республиканың Конституциясында сот төрелігін жүргізетін органдардың арасында алдын ала тергеу жүргізетін органдар және прокуратура аталмайды. Сот азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғайтын, ол бұзылған жағдайда оны қалпына келтіретін барынша ықпалды нысан болып табылады. **Азаматтың істі сотта қарауға әзірлеу – азаматтық іс жүргізудіңсатысы.** Талап арыз (арыз, шағым) қабылдау арқылы азаматтық іс қозғағаннан кейіи сот азаматтық процестің келесі азаматтық ісі сотта қарауға әзірлеу сатысына өтеді. Нақты азаматтық істі сотта қарау сатысында бұзылған немесе даулы құқықтар, бостандықтар және заңмен қорғалатын мүдделер қорғауы жүзеге асырылады. Егер істі қарау және шешу бойынша сәйкесті әзірлік жүргізілсе бұзылған немесе даулы құқықтарды, бостандықтарды қорғап шығуға мүмкіндік бар. **Сот хабарлаулары мен шақырулары** Істі сотта қарауға әзірлеу сатысы істі сотта қарауға әзірлеу туралы ұйғарым шығарудан басталады және істі сот отырысында қарауға тағайындау туралы ұйғарым шығарумен аяқталады. Судья істі дайын болды деп тани отырып, оны сот отырысында қарауға тағайындау туралы ұйғарым шығарады және осымен бір мезгілде тараптар мен процестің басқа да қатысушыларына қараудың орны мен уақыты туралы хабарлайды. **Сотта іс қарау сатысының мәні және құрылымы** Сот төрелігін жүзеге асыру кезінде соттың қызметіне араласуға жол берілмеушілік нақты істерді шешкен кезде судьялардың Конституция мен заңдардың нормаларын басшылыққа алатындығын, нақты істе барлық мәселелерді өзінің ішкі сенімімен шешетіндігін және бір де бір мемлекеттік немесе қоғамдық мекеменің, бір де бір лауазымды адамның судьяға нұсқау беруге құқығы жоқ екендігін, қандай да істі болсын шешу тек қана сотқа жүктелгендікті білдіреді. Істі іс жүргізуде шешетін бірінші

– жайлармен байланысты, олармен құқық нормасы азаматтық іс жүргізу құқық субъектілерінің іс жүргізу құқықтары мен іс жүргізу міндеттерінің пайда болуы, өзгертілуі және тоқтатылуын байланыстырады.

Азаматтық процестегі тараптар ұғымы.

Азаматтық іс жүргізудегі тараптар іске қатысушы тұлғалар қатарына жатады (АІЖК-нің 44бабы). Жеке тұлға болсын, заңды тұлға болсын (кәсіпорын, мекеме, ұйымдар) өздеріне келтірілген зиянды сот арқылы өндіріп алуға хақысы бар.

Тараптар – сотта субъективтік құқықтары немесе заңмен қорғалатын жеке мүддесі туралы даулары қаралып және шешілуге тиіс іске қатысушы тұлғалар.

Тараптар деп талап қоюшы мен жауапкерді атайды. Талап қоюшы мен жауапкер ретінде жеке тұлғалар (ҚР-ның азаматы, шетел азаматы және азаматтығы жоқ адам) мен заңды тұлғалар (мекемелер, ұйымдар және кәсіпорындар) болып табылады.

Тараптардың азаматтық іс жүргізу құқықтары мен міндеттері.

ҚР АІЖК 48-бабының 5 бөлігіне сәйкес: тараптар іс жүргізу құқықтарын тең пайдаланады жіне бірдей іс жүргізу міндетін мойына алады деген.

Тараптардың азаматтық іс жүргізу құқықтарын: жалпы және ар найы деп бөліп қарастырса болады. Жалпы – бұл тараптардан басқа да іске қатысушы тұлғаларға тән құқықтар: іс материалдарымен танысуға, олардан үзінділер жазып алуға және көшірмелер түсіруге, қарсылықтарын мәлімдеуге, дәлдеме табыс етуге және оларды зерттеуге қатысуға және т.б. (ҚР АІЖК 47-бабы).

Процессуалдық бірігіп қатысушылық және оның түрлері.

Процессуалдық бірігіп қатысушылық – бұл бірден азаматтық процесте талап қоюшыне жауапкер жағында немесе екі тараптар (талап қоюшы мен жауапкер) жағынан бір-біріне мүдделері қайшы келмейтін бірнеше тұлғалар қатысуы.

ҚР АІЖК 50-бабында: "Талапты бірнеше талап қоюшы бірлесіп қоюы немесе оның бірнеше жауапкерге қойылуы мүмкін. Талап қоюшылардың немесе жауапкердің әрқайсысы екінші тарапқа қатысты процесте дербес болды. Тараптар (талап қоюшы мен жауапкер) іс жүргізуді тиісінше тең талап қоюшылардың немесе тең жауапкерлердің біреуіне тапсыра алады".

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДЕГІ (ПРОЦЕСТЕГІ) ҮШІНШІ ТҰЛҒАЛАР.

Іске қатысқан тұлғалар ішінде үшінші тұлғалар ең түсініксіз тұлғалар. **Үшінші тұлғалар -** өздерінің субъективті құқықтары мен мүдделерін қорғау үшін басталып кеткен азаматтық процеске қатысатын және тараптардың (талап қоюшы мен жауапкердің) құқықтары мен мүдделерімен сәйкес келмейтін тұлғалар. Үшінші

сатыдағы сот жоғары тұрған сотқа тәуелсіз болады.

Істі қарауды* кейінге *қалдыру

Істі қарауды кейінге қалдыру - іс қарауды және мәні бойынша оны жаңа сот отырысында шешуді сотпен тағайындаған белгілі уақыт пен орында бастап өткізу.

Іс талқылау кедергілерін жою кажеттілігімен байланысты іс қарау кейінге қалдырылады.

БІРІНШІ САТЫДАҒЫ СОТ АКТІЛЕРІ (ҰҒЫМЫ МЕН ТҮРЛЕРІ)

Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексінің 21-бабының 1-бөлігіне сәйкес азаматтық істер бойынша сот шешім, қаулы, ұйғарым және бұйрық ретінде сот актілерін шығарады.

Бірінші сатыдағы сот актідері - жазба нысанында жасалынып, сот билігін жүзеге асыратын актілер[1].

Сот актісі - бұл құқықтық қолдану актісі. Мұнда құқық туралы дау немесе өзге дауды мәселені шешу үшін іс жүргізуде сотпен материалдық және процессуалдық құқық нормаларын қолданғанның аяқталғаны және қорытындысы көрінеді.

Сырттай іс жүргізу тәртібі мен ерекшелігі

ҚР АІЖК 260-бабының 1-бөлігіне сәйкес: "Отырыстың өткізілетін орны меп уақыты тиісгі тұрде хабарланған, келмей қалуының дәлелді себептерін хабарламаған және істі өзі жоқта қарауды сұрамаған жауапкер сот отырысына келмей қалған жағдайда, егер талап қоюшы бұған қарсы болмаса, іс сырттай іс жүргізу тәртібімен қаралуы мүмкін".

Бұйрық арқылы іс жүргізу - азаматтық сотта іс жүргізу түрі

Біздің азаматтық сот ісін жүргізу процесін реттейтін 1999 жылы жаңадан қабылданған АІЖК-сі азаматтық іс жүргізуде жаңа бұйрық арқылы іс жургізу институттың құқықтық мәртебесін қалыптастырды және анықтады. Сомен жалпы іс қарау процедураның пробдемасын шешті және кейбір категория істер үшін оларды оңайлатылған нысанда қарап сот бұйрығын шығару арқылы белгілеген.

Бұйрық арқылы іс жүргізу - бұл бірінші сатыдағы сотта іс жүргізудің бір гүрі (ҚР АІЖК 2-бөлімнің 1-бөлімшесі).

Ерекше талап қоюмен іс жургізу - азаматтық істі сотта жүргізу түрі

Ерекше талап қоюмен іс жүргізу істер - азаматтар мен заңды тұлғалардың мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық бірлестіктердің, ұйымдардың, лауазымды және мемлекеттік қызметкерлердің, олардың ішінде сот орындаушылардың, шешімдері мен әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) даулар айту туралы істер.

Ерекше талап қоюмен іс жүргізу істер бойынша сот азамат пен заңды тұлға бір жағынан және мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, қоғамдық бірлестіктер, ұйымдар, лауазымды адамдардың және мемлекеттік қызметкерлерді» екінші жағынан араларындағы туындаған құқық туралы дауды қарап, шешеді.

ЕРЕКШЕ ІС ЖҮРГІЗУ

тұлғалардың азаматтық процеске қатысудың негізгі себебі – олардың қаралып жатқан азаматтық істе өздерінің жеке мүдделері бар.

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУГЕ (ПРОЦЕСКЕ) ПРОКУРОРДЫҢ ҚАТЫСУЫ

Қазақстан Республикасының Конституциясына және "Қазақстан Республикасының прокуратура туралы" заңына сәйкес прокуратура органдарының алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі кез-келген заң бұзушылықты дер кезінде анықтап, оны жоюға шара қолдану болып табылады. Кез-келген құқықтық мемлекеттегі тәрізді Қазақстан Республикасында да сот және прокуратура органдарының алдында қойылған мақсат – азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, әділдік пен заңдылықты қамтамасыз ету болып табылады.

БАСҚА ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН, ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК МҮДДЕЛЕРДІ ҚОРҒАУ ҮШІН МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАР МЕН ЖЕРГІЛІКТІ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ІС ЖҮРГІЗУГЕ (ПРОЦЕСКЕ) ҚАТЫСУЫ.

ҚР АІЖК-сі бойынша мемлекеттік органдар және жергідікті өзін-өзі басқару органдары, ұйымдар немесе жекелеген азаматтар сотқа өздерінің емес басқа тұлғалардың құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау үшін қатысады. Аталған органдар мен тұлғалардың процеске қатысу мақсаты келесіде:

- басқа тұлғалардың (азаматтар мен ұйымдардың) субъективтік құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау үшін;
- қоғамдық немесе мемлекеттік мүдделерін қорғау үшін.

Сотта өкілдік ету ұғымы.

Жалпы процессуалдық заңға сәйкес азаматтар өз істерін сотта өздері немесе өкілдері арқылы жүргізуге құқылы және азаматтың іске өзінің қатысуы оның бұл іс бойынша өкілі болу құқығынан айырмайды (ҚР АІЖК 58-бабының 1 бөлігі).

Өкілдік – басқа адамның (өкілдік берушінің) атымен бір адамның (өкілдік) сенімхатқа, заңдарға, сот шешіміне не әкімшілік құжатқа негізделген өкілеттігі күшімен жасаған мәмілесі өкілдік берушінің азаматтық құқықтары мен міндеттерін тікелей туғызады, өзгертеді және тоқтатады. Өкілеттік өкілдің әрекет жасаған жағдайынан да көрінуі мүмкін.

Іс жүргізу мерзімдерінің ерекшеліктері мен түрлері.

Іс жүргізу мерзімдері – бұл талап (талап арыз, арыз, шағым) бойынша азаматтық істерді қозғау, қарау мен шешу (шешім шығару), оларды (апелляциялық, қадағалау және жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша) қайта қарау тәртібін ҚР азаматтық іс жүргізу кодексімен белгіленген мерзімдер.

Іс жүргізу әрекеттері заңда белгіленген мерзімдер ішінде жасалуға тиіс. Бұл әрекеттер соттың азаматтық істерді қарауынан, соттың және

Ерекше іс жүргізу - азаматтық сот ісін жүргізудің үшінші түрі, оның талап қоюмен іс жүргізу және ерекше талап қоюмен іс жүргізуден айырмашылығы бар. Бұл айырмашылық сот ісін жүргізудің осы түрінің құқықтық тегіне және оның жалпы процессуалдық ерекшеліктерінің сипатына, сондай-ақ ерекше іс жүргізуге әр санаттағы істердің жеке ерекшеліктеріне байланысты.

Заң күшіне енбеген сот актідеріне апелдяциялық шағым беру, наразылық келтіру тәртібі мен мерзімі

Осы тарауда көзделген ережелерге сәйкес заңды күшіне енбеген, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотының шешімдерінен басқа, бірінші сатыдағы сот шешімдеріне апелляциялық тәртіппен шағым меы наразылық жасалуы мүмкін.

Апеляциялық сатыдағы сот (ағыл.court of appellate jurisdiction) - заңды күшіне енбеген, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотының шешімдерінен басқа, бірінші сатыдағы сот шешімдеріне апелляциялық шағым мен наразылықты қарайтын екінші сатыдағы (жоғары тұрған) сот апелляциялық сатыдағы сотта істер бірінші сатыдағы сотта істер қарау ережесі бойынша АІЖК-нің екешеліктерімен қаралады.

Апелляциядық шағымдар, наразылықтар бойынша істерді қарау

Бірінші сатыдағы соттың апелляциялық шағымды, наразылықты алғаннан кейінгі:

-шағымның, наразылықтың және оған қоса тіркелген жазбаша дәлелдемелердіц көшірмелерін келесі күннен кешіктірмері іске қатысушы адамдарға жібереді;

-шағымдануға, наразылық келтіруге белгіленген 15 (он бес) күн мерзім өткеннен кейін істі апелляциядық сатыға жібереді;

-іске қатысушы адамдарды істі апелляциялық сатыда қараудың орны мен уақыты туралы тиісінше хабарлайды. Істің апелляциялық сатыда қаралатын күні туралы хабар іс апелляциялық сатыдағы сотта зерделенетіндей, ал іске қатысушы адамдар апелляциялық сатыдағы сот отырысына қатысу құқығын пайдаланудың нақты мүмкіндігіне ие болатындай есеппен берілуге тиіс.

Сот актілерін қадағалау тәртібімен қайта қарау

Қазақстан Республикасы Жоғары Соты қадағалау алқасының қаулыларын қоспағанда, Қазақстан Республикасы барлық соттарының заңды күшіне енген актілері, ҚР АІЖК-тің 43-тарауында көзделген негіздер болған сот қадағалауы тәртібімен қайта қаралуы мүмкін.

Қадағалау тәртібімен ҚР АІЖК-нің 387-бабында көзделген себептер мен негіздер болған жағдайда ғана, ҚР АІЖК-тің 385-бабының екінші бөлігінде аталған прокурорлар және ҚР АІЖК-тің 386-бабында аталған соттар тиісті соттан тексеру үшін азаматтық істі талап етуі мүмкін.

Қадағалау тәртібімен іс жүргізуде сот өкілеттігі

Қадағалау сатысындагы сот отырысы төрағалық етушінің қандай сот шешімі және кімнің шағымы (наразылығы) бойынша қайта қаралып отырғанын, сот құрамына кімдердің кіретінін және сот отырысы залында іске қатысушы адамдардан кім келіп отырғанын жариялауымен ашылады.

	азаматтық іс жүргізуге қатысушылардың әр түрлі әрекеттерінен тұрады. **Іс жүргізуде (процесте) сотпен қолданылатын мәжбүрлеу шаралары** Мәжбүрлеу мен жауаптылық шараларын сот төрелігі міндеттерін іске асыру мақсатында сот келесі тұлғаларға қолданады: - іске қатысушы адамдарға; - процестің басқа да қатысушыларына; - жеке азаматтарға және заңды тұлғалардың лауазымды адамдарына. Сот мәжбүрлеу мен жауаптылық шараларын аталған тұлғаларға мына жағдайларда қолданады: - сот ісін шешуге араласқаны; - судьяға қатысты қоқан-лоқы жасағаны; - судьяны қорлағаны; - сот актілерін орындамағаны; - сотқа құрметпен қарамағаны; - сот отырысында тәртіп бұзғаны үшін; судьяның, соттың жеке ұйғарымы бойынша шаралар қолданбағаны және басқа да құқыққа қарсы іс-әреккеттері үшін қолданады. **Сот шығындардың түрлері.** Соттың қызметі мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылады. Осы шығындардың бір бөлігі заңмен бекітілген тәртіпте процеске қатысушылармен төленеді. ҚР АІЖК-нің 100-бабына сәйкес сот шығындары: - мемлекеттік баж бен; - іс жүргізуге байланысты шығындардан тұрады. Әр қайсысын жеке қарастырып көрейік. **Сот шығындарын бөлу тәртібі** Пайдасына шешім шығарылған тарапқа, бұл тарап сот шығындарын төлеуден босатылса да, басқа тараптан іс бойынша жұмсалған барлық шығындарды сот алып береді. Егер талап қою ішінара қанағаттандырылса, онда шығындар талап қоюшыға қойылған талаптардың сот қанағаттандырған мөлшеріне бара – бар, ал жауапкерге – талап қою талаптарының талап қоюшыға бас тартылған бөлігіне бара-бар беріледі. **Ведомстволық бағыныстылық** – құқық туралы немесе басқа да заңды ісін белгілі органның құзырлығына жатқызуы. Әр орган тек өзіне ведомстволық бағыныстылықтағы ған сұрақтарды қарастыруға құқылы. Заңды істердің ведомстволық бағыныстылығы негізі заңмен және тек кейбір жағдайларда заңға сәйкес нормативтік актілермен анықталады. Қазақстан Республикасы заңдары бойынша істер қарастыруға құқығы бар органдар: - соттар; - заңмен қарастырылған атқарушы органдар; - аралық соттар;	Істің қаралатын уақыты мен орны туралы тиісінше хабардар етілген, шағым (наразылық) берген адамнын болмауы сот отырысин жадғастыру мумкіндігін жоққа шығармайды. Істі қадағалау тәртібімен қарау кезіпде сот істе бар материалдар бойынша шағым, наразылық дәлелдері шегінде бірінші, апелляциялық сатыдағы соттар шығарған сот қаулыларының заңдылығы мен негізділігін тексереді. **Жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау сатысының ұғымы және негіздері** ҚР АІЖК-нің 404-409-баптары заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу тәртібін реттейді. Азаматтық іс жүргізу құқығы істі сотта қадағалау тәртібімен қатар заңды күшіне енген сот шешімдерін, ұйғарымдарын және қаудыларын қайта қараудың екінші нысаны болып табылатын жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша істерді қайта қарау ерекше тәртібін көздейді. Осы екі нысанның өз ара айырмашылығын процессуалистер ең бастысы істерді қайта қараудың негіздері мен әдістері бойынша жүргізеді. **Атқарушылық іс жүргізу ұғымы, әдістері және міндеттері** Бұл тақырып бойынша біз тек кейбір мәселерді атап көрсетіп отырмыз, толық сіздер арнайы "Атқарушылық іс жүргізу" деп аталатын курс (пән) бойынша өтесіздер. Атқарушылық іс жүргізу дегеніміз бұл соттың нормативтік актілерін және басқа органдардың юрисдикциялық актілерін мәжбүрлеп орындату мақсаты болып табьматын азаматтық іс жүргізудің бір сатысы. **Шетелдік тұлғалардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттері** ҚР Консгитуциясының 12-бабының 4-бөлігіне және "Қазақстан Республикаеының азаматтығы туралы" заңның 6-бабына сәйкес Конституцияда, заңдарда және халықаралық шарттарда өзгеше көзделмесе, шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдар Республи-када азаматгар үшін белгіленген құқықтар мен бостандықтарды пайдаланады, сондай-ақ міндеттер атқарады. Осы Конституция ережесін сақтай отырып ҚР АІЖК-нің 413-баптың 2-бөлігі шетелдік азаматтар және азаматтығы жоқ адамдар, шетелдік ұйымдар мен халықаралық үйымдар (бұдан әрі - шетелдік тұлғалар) Қазақстан Республикасының азаматтарымен және үйымдарымен бірдей іс жүргізу құқықтарын пайдалануын және іс ясүргізу міндеттерін орындауын бекітеді. **Шетелдік тулғаларға қатысты іс жүргізу тәртібі** ҚР-ның АІЖК-нің 45-тарауында шетелдік тұлғалар қатысатын істер бойынша жүргізу тәртібі көрсетілген. Осы кодекстің 423-бабында: ҚР-ныц соттары өздеріне ҚР-ның заңында немесе халықаралық шартында көзделген тәртіппен берілген жеке іс жүргізу іс-әрекеттерін жасау (хабарламалар мен басқа да құжаттар тапсыру, тараптардан, куәлардан түсініктемелер алу, жергілікті жерде сараптама және тексеріс жүргізу жәие т.б.) туралы шетелдік соттардың тапсырмаларын орындайды.

	басқа тұлғалар мен органдар. **Соттық дәлілдеу және дәлелдеу құралдары.** **Соттық дәлелдеу –** бұл істің мән-жайларын соттық дәлелдемелер арқылы анықтау бойынша процеске қатысушылардың қызметі. Өзгеше айтар болсақ – бұл тараптардың және өзге де қатысушылардың дәлелдемелерді табыс етуге, жинауға және оларды зерттеуге әрекеті. Бұндай құқық ҚР АІЖК-нің 47-бабында көзделген. **Дәлелдеу пәні және дәлелдеуге жатпайтын деректер** <u>Соттық дәлелдеудің пәні</u> – істі қарап, шешу үшін сот растығын анықтауға тиіс заңды фактілер. Талап немесе оның қарсылық білдіру негізіне кіруі мүмкін дәлелдеуге жатпайтын фактілер дәлелдеу пәніне жатқызылмайды. Дәлелдеу пәніне қатысты деректер құрамы әрбір іс бойынша әртүрлі. Осы жағдайда қолдануға тиіс материалдық құқық нормалармен басшылық ете және тараптардың талаптарынан және қарсылықтарынан оны сот анықтайды. Әуелі дәлелдеу пәніне талап негіздемесінің деректері жатқызылады, яғни талап қоюшымен талап негіздемесі ретінде көрсетілген заңды фактілер, сондай-ақ талапқа қарсылық негіздемесінің деректері, яғни жауапкермен талапқа қарсы негіздемесі ретінде көрсетілген заңды фактілер. **Дәлелдемелер ұғымы.** **Соттық дәлелдемелер** – азаматтық іс бойынша тараптардың талаптар мен қарсы пікірлерін дәлелдейтін мән-жайлардың бар-жоғын анықтағанда сот негізге алатын нақтылы деректер және істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайлар, яғни іс бойынша нақты деректерді анықтау үшін сотпен қолданылатын тәсілдер. Заңмен көзделген тәртіпте сот тараптардың талаптары мен қарсылықтарын негіздейтін мән-жайлардың бар не жоғын, сондай-ақ істі дұрыс шешу үшін өзге де маңызы бар мән-эжайларды солардың негізінде анықтайтын заңды түрде алынған нақты деректер іс бойынша дәлелдемелер болып табылады.	**Аралық сотта іс қарау** Аралық сотта іс қарау институты бұрынан бері барлығымызға мәлім, міне үш мың жыл бойы басқарушылар, саудагерлер, сонымен бірге банк қызметкерлері және кәсіпкерлер осы дау шешу әдісіне оралады. Барлығымыз білетін қазақ елінің билер соты өзінің даулар шешуі бойынша аралық сотта іс қарауға сәйкес. Аралық сот Совет одағы кезінде де бар болатын, бірақ іс жүзінде қызмет етпейтін. Қазіргі уақытта Қазақстан нарықтық экономикаға бет бұрғандығына қарай осы даулар тиімді шешу нысанына қайта оралып отыр.
Лабораториялық-тәжірибелік сабақтардың мазмұны	**Азаматтық іс жүргізу ұғымы** **Азаматтық іс жүргізу** бұл сот және басқа субъектілер арасындағы азаматтық іс қарау мен шешу кезіндегі құрылатын азаматтық іс жүргізу құқықтың нормаларымен реттелген азаматтық іс жүргізу құқықтық қатынастар және процессуалдық әрекеттер жиынтығы. Осы іс жүргізудің басты мақсаты – бұзылған құқықты қалпына келтіру немесе заңмен қорғалатын мүддені қорғау. Азаматтық іс жүргізу (процесс) соттың, тараптардың (талап қоюшы мен жауапкер), басқа да процеске қатысушылардың (прокурор, өкілдер, сот хатшысы және т.б.) процессуалдық әрекеттерін, олардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттерін жинақтайды. Сотқа, басқа да қатысушыларға процеске қатысу мақсатына жету үшін заңмен белгіленген іс жүргізу құқықтары беріліп, соған сәйкес іс жүргізу міндеттері жүктеледі. Іс	**Талап ұғымы, элементтері және түрлері.** ҚР Конституциясының 13-бабының 2-бөлігі бойынша әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына құқығы бар. Мемлекеттік органдар, заңды тұлғалар немесе азаматтар заңда көзделген жағдайларда өзге адамдардың немесе адамдардың белгісіз бір тобының құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау туралы сотқа арыз беріп жүгінуге құқылы (ҚР АІЖК-нің 8-бабының 1-бөлігі). **Талап арыз және талап қою тәртібі.** **Талап арыз** – субъективтік құқық туралы дауды шешу үшін заңмен белгіленген сотқа жүгіну нысаны. Әр адам өзінің субъективтік құқығын немесе заңмен қорғалатын мүддесін сот арқылы қорғау үшін сотқа талап арыз ұсыну қажет. Талап арыз мазмұны:

жүргізу құқықтар мен іс жүргізу міндеттер азаматтық іс жүргізу барысында жүзеге асырылады.

Азаматтық іс жүргізу (процесс) сатылары

Азаматтық іс жүргізу сатыларын былай бөліп қарастыруға болады:

1 – Іс қозғау сатысы.

Сот азаматтық істерді мынандай жағдайларда қарайды:

1)өзінің құқығын немесе заңды мүддесін қорғауды талап еткен адамның арызы бойынша;

2) заңда белгіленген реттерде басқа адамдардың құқықтары мен мүдделерін қорғауды талап етіп, соттан өтіне алатын мемлекеттік басқару органдарының, мекемелердің, кәсіпорындардың, қоғамдық ұйымдардың немесе жеке азаматтардың арызы бойынша.

Азаматтық іс жүргізу құқығы. Оның пәні мен жүйесі

Азаматтық іс жүргізу құқығы – азаматтық істерді қарап, шешім шығарып және оны орындау тәртібін реттейтін нормалар жиынтығынан тұратын ұлттық құқықтың бір саласы. Ол сот органдарының сот ісін жүргізудегі қызметін, судьялардың қызметін, іс жүргізуге барлық басқа да қатысушылардың қызметіне байланысты туатын қатынастарды реттейді.

Азаматтық сот ісін жүргізудің принциптер ұғымы және олардың мәні.

Принцип (лат.principium – негіз, бастама) деген сөз – қағида. Қағида – белгілі бір теорияның, ілімінің, ғылымның және басқалардың негізгі бастапқы ережелері. Құқықтық қағидалар заң шығарушылық пен құқықты қолданудағы бастау болып саналатын заңгерлік идеялардың жүзеге асырылуын қамтып көрсетеді. Азаматтық іс жүргізу құқық қағидаларының жиынтығы ҚР-ның азаматтық іс жүргізу кодексінің 2 таруында бекітілген.

Азаматтық іс жүргізу құқық принциптер (қағидалар) жүйесі.

Азаматтық іс жүргізу құқық теориясында әр түрлі негіздер бойынша азаматтық іс жүргізу құқығы принциптерін топтастырады. Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптерін нормативтік көзі бойынша – салалық заңнамамен бекітілген *азаматтық сот ісін жүргізудің принциптерін және азаматтық іс жүргізу* құқығының конституциялық принциптерін ажырата білу, сот төрелігін жүзеге асыруда атқаратын қызмет бойынша – ұйымдастырушылық және функционалдық болып бөлінеді.

Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастың ұғымы және элементтері.

Құқықтық қатынас – құқық нормаларымен реттелген, құрамында өзара алмасылып отыратын құқықтар және міндеттермен айшықталған құқық субъектілері арасында заңдық байланысы бар қоғамдық қатынастар. Азаматтық іс жүргізу қатынасы құқық қорғау қатынастарына жатады. Олардың пайда болуы, өзгертілуі және

- кіріспе;
- сипаттау;
- дәлелдеу;
- сұрау бөліктерінен тұрады.

Талап арыз сотқа жазбаша нысанда беріледі (ҚР АІЖК 150-бабының 1-бөлігі).

Талап қоюды қамтамасыз ету.

Талап қоюды қамтамасыз ету - іске қатысушы адамдардың арызы бойынша сот шешімін орындауды кепілдік ету үшін заңмен белгіленген тәртіпке сәйкес соттың іс-әрекеті.

Талап қоюды қамтамасыз етуге, егер мұндай шараларды қабылдамау сот шешімін орындауды қиындатса немесе оның орындалуын мүмкін етпесе, істің барлық жағдайларында да жол беріледі (ҚР АІЖК 158-бабы).

АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ҚОЗҒАУ

Республикада азаматтық, терелік, қылмыстық және басқа да істерді қарайтын, соттардан тыс ешқандай орган жоқ. Азаматтық және шаруашылық істерді сотқа дейін әзірлеу жүргізу сот төрелігін жүзеге асыру болып табылмайды. Сондықтан Республиканың Конституциясында сот төрелігін жүргізетін органдардың арасында алдын ала тергеу жүргізетін органдар және прокуратура аталмайды. Сот азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғайтын, ол бұзылған жағдайда оны қалпына келтіретін барынша ықпалды нысан болып табылады.

Азаматтың істі сотта қарауға әзірлеу – азаматтық іс жүргізудіңсатысы.

Талап арыз (арыз, шағым) қабылдау арқылы азаматтық іс қозғағаннан кейіи сот азаматтық процестің келесі азаматтық ісі сотта қарауға әзірлеу сатысына өтеді. Нақты азаматтық істі сотта қарау сатысында бұзылған немесе даулы құқықтар, бостандықтар және заңмен қорғалатын мүдделер қорғауы жүзеге асырылады. Егер істі қарау және шешу бойынша сәйкесті әзірлік жүргізілсе бұзылған немесе даулы құқықтарды, бостандықтарды қорғап шығуға мүмкіндік бар.

Сот хабарлаулары мен шақырулары

Істі сотта қарауға әзірлеу сатысы істі сотта қарауға әзірлеу туралы ұйғарым шығарудан басталады және істі сот отырысында қарауға тағайындау туралы ұйғарым шығарумен аяқталады.

Судья істі дайын болды деп тани отырып, оны сот отырысында қарауға тағайындау туралы ұйғарым шығарады және осымен бір мезгілде тараптар мен процестің басқа да қатысушыларына қараудың орны мен уақыты турады хабарлайды.

Сотта іс қарау сатысының мәні және құрылымы

Сот төрелігін жүзеге асыру кезінде соттың қызметіне араласуға жол берілмеушілік нақты істерді шешкен кезде судьялардың Конституция мен заңдардың нормаларын басшылыққа алатындығын, нақты істе барлық мәселелерді өзінің ішкі сенімімен шешетіндігін және бір де бір мемлекеттік немесе қоғамдық мекеменің, бір де бір лауазымды адамның

тоқтатылуы заңдық жағдаяттармен, заңдық маңызы бар нақтылы мән – жайлармен байланысты, олармен құқық нормасы азаматтық іс жүргізу құқық субъектілерінің іс жүргізу құқықтары мен іс жүргізу міндеттерінің пайда болуы, өзгертілуі және тоқтатылуын байланыстырады.

Азаматтық процестегі тараптар ұғымы.

Азаматтық іс жүргізудегі тараптар іске қатысушы тұлғалар қатарына жатады (АІЖК-нің 44бабы). Жеке тұлға болсын, заңды тұлға болсын (кәсіпорын, мекеме, ұйымдар) өздеріне келтірілген зиянды сот арқылы өндіріп алуға хақысы бар.

Тараптар – сотта субъективтік құқықтары немесе заңмен қорғалатын жеке мүддесі туралы даулары қаралып және шешілуге тиіс іске қатысушы тұлғалар.

Тараптар деп талап қоюшы мен жауапкерді атайды. Талап қоюшы мен жауапкер ретінде жеке тұлғалар (ҚР-ның азаматы, шетел азаматы және азаматтығы жоқ адам) мен заңды тұлғалар (мекемелер, ұйымдар және кәсіпорындар) болып табылады.

Тараптардың азаматтық іс жүргізу құқықтары мен міндеттері.

ҚР АІЖК 48-бабының 5 бөлігіне сәйкес: тараптар іс жүргізу құқықтарын тең пайдаланады жіне бірдей іс жүргізу міндетін мойына алады деген.

<u>Тараптардың азаматтық іс жүргізу құқықтарын:</u> жалпы және ар найы деп бөліп қарастырса болады. Жалпы – бұл тараптардан басқа да іске қатысушы тұлғаларға тән құқықтар: іс материалдарымен танысуға, олардан үзінділер жазып алуға және көшірмелер түсіруге, қарсылықтарын мәлімдеуге, дәлдеме табыс етуге және оларды зерттеуге қатысуға және т.б. (ҚР АІЖК 47-бабы).

Процессуалдық бірігіп қатысушылық және оның түрлері.

Процессуалдық бірігіп қатысушылық – бұл бірден азаматтық процесте талап қоюшыне жауапкер жағында немесе екі тараптар (талап қоюшы мен жауапкер) жағынан бір-біріне мүдделері қайшы келмейтін бірнеше тұлғалар қатысуы.

ҚР АІЖК 50-бабында: “Талапты бірнеше талап қоюшы бірлесіп қоюы немесе оның бірнеше жауапкерге қойылуы мүмкін. Талап қоюшылардың немесе жауапкердің әрқайсысы екінші тарапқа қатысты процесте дербес болды. Тараптар (талап қоюшы мен жауапкер) іс жүргізуді тиісінше тең талап қоюшылардың немесе тең жауапкерлердің біреуіне тапсыра алады”.

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДЕГІ (ПРОЦЕСТЕГІ) ҮШІНШІ ТҰЛҒАЛАР.

Іске қатысқан тұлғалар ішінде үшінші тұлғалар ең түсініксіз тұлғалар. <u>**Үшінші тұлғалар -**</u> өздерінің субъективті құқықтары мен мүдделерін қорғау үшін басталып кеткен азаматтық процеске қатысатын және тараптардың (талап қоюшы мен жауапкердің) судьяға нұсқау беруге құқығы жоқ екендігін, қандай да істі болсын шешу тек қана сотқа жүктелгендікті білдіреді. Істі іс жүргізуде шешетін бірінші сатыдағы сот жоғары тұрған сотқа тәуелсіз болады.

Істі қарауды* кейінге *қалдыру

Істі қарауды кейінге қалдыру - іс қарауды және мәні бойынша оны жаңа сот отырысында шешуді сотпен тағайындаған белгілі уақыт пен орында бастап өткізу.

Іс талқылау кедергілерін жою кажеттілігімен байланысты іс қарау кейінге қалдырылады.

БІРІНШІ САТЫДАҒЫ СОТ АКТІЛЕРІ (ҰҒЫМЫ МЕН ТҮРЛЕРІ)

Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексінің 21-бабының 1-бөлігіне сәйкес азаматтық істер бойынша сот шешім, қаулы, ұйғарым және бұйрық ретінде сот актілерін шығарады.

Бірінші сатыдағы сот актідері - жазба нысанында жасалынып, сот билігін жүзеге асыратын актілер[1].

Сот актісі - бұл құқықтық қолдану актісі. Мұнда құқық туралы дау немесе өзге дауды мәселені шешу үшін іс жүргізуде сотпен материалдық және процессуалдық құқық нормаларын қолданғанның аяқталғаны және қорытындысы көрінеді.

Сырттай іс жүргізу тәртібі мен ерекшелігі

ҚР АІЖК 260-бабының 1-бөлігіне сәйкес: "Отырыстың өткізілетін орны меп уақыты тиісгі тұрде хабарланған, келмей қалуының дәлелді себептерін хабарламаған және істі өзі жоқта қарауды сұрамаған жауапкер сот отырысына келмей қалған жағдайда, егер талап қоюшы бұған қарсы болмаса, іс сырттай іс жүргізу тәртібімен қаралуы мүмкін".

Бұйрық арқылы іс жүргізу - азаматтық сотта іс жүргізу түрі

Біздің азаматтық сот ісін жүргізу процесін реттейтін 1999 жылы жаңадан қабылданған АІЖК-сі азаматтық іс жүргізуде жаңа бұйрық арқылы іс жургізу институттың құқықтық мәртебесін қалыптастырды және анықтады. Сомен жалпы іс қарау процедураның пробдемасын шешті және кейбір категория істер үшін оларды оңайлатылған нысанда қарап сот бұйрығын шығару арқылы белгілеген.

Бұйрық арқылы іс жүргізу - бұл бірінші сатыдағы сотта іс жүргізудің бір гүрі (ҚР АІЖК 2-бөлімнің 1-бөлімшесі).

Ерекше талап қоюмен іс жургізу - азаматтық істі сотта жүргізу түрі

Ерекше талап қоюмен іс жүргізу істер - азаматтар мен заңды тұлғалардың мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық бірлестіктердің, ұйымдардың, лауазымды және мемлекеттік қызметкерлердің, олардың ішінде сот орындаушылардың, шешімдері мен әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) даулар айту туралы істер.

Ерекше талап қоюмен іс жүргізу істер бойынша сот азамат пен заңды тұлға бір жағынан және мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, қоғамдық бірлестіктер, ұйымдар, лауазымды адамдардың және мемлекеттік қызметкерлерді» екінші жағынан

құқықтары мен мүдделерімен сәйкес келмейтін тұлғалар. Үшінші тұлғалардың азаматтық процеске қатысудың негізгі себебі – олардың қаралып жатқан азаматтық істе өздерінің жеке мүдделері бар.

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУГЕ (ПРОЦЕСКЕ) ПРОКУРОРДЫҢ ҚАТЫСУЫ

Қазақстан Республикасының Конституциясына және "Қазақстан Республикасының прокуратура туралы" заңына сәйкес прокуратура органдарының алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі кез-келген заң бұзушылықты дер кезінде анықтап, оны жоюға шара қолдану болып табылады. Кез-келген құқықтық мемлекеттегі тәрізді Қазақстан Республикасында да сот және прокуратура органдарының алдында қойылған мақсат – азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, әділдік пен заңдылықты қамтамасыз ету болып табылады.

БАСҚА ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН, ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК МҮДДЕЛЕРДІ ҚОРҒАУ ҮШІН МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАР МЕН ЖЕРГІЛІКТІ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ІС ЖҮРГІЗУГЕ (ПРОЦЕСКЕ) ҚАТЫСУЫ.

ҚР АІЖК-сі бойынша мемлекеттік органдар және жергідікті өзін-өзі басқару органдары, ұйымдар немесе жекелеген азаматтар сотқа өздерінің емес басқа тұлғалардың құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау үшін қатысады. Аталған органдар мен тұлғалардың процеске қатысу мақсаты келесіде:

- басқа тұлғалардың (азаматтар мен ұйымдардың) субъективтік құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау үшін;

- қоғамдық немесе мемлекеттік мүдделерін қорғау үшін.

Сотта өкілдік ету ұғымы.

Жалпы процессуалдық заңға сәйкес азаматтар өз істерін сотта өздері немесе өкілдері арқылы жүргізуге құқылы және азаматтың іске өзінің қатысуы оның бұл іс бойынша өкілі болу құқығынан айырмайды (ҚР АІЖК 58-бабының 1 бөлігі).

Өкілдік – басқа адамның (өкілдік берушінің) атымен бір адамның (өкілдік) сенімхатқа, заңдарға, сот шешіміне не әкімшілік құжатқа негізделген өкілеттігі күшімен жасаған мәмілесі өкілдік берушінің азаматтық құқықтары мен міндеттерін тікелей туғызады, өзгертеді және тоқтатады. Өкілеттік өкілдің әрекет жасаған жағдайынан да көрінуі мүмкін.

Іс жүргізу мерзімдерінің ерекшеліктері мен түрлері.

Іс жүргізу мерзімдері – бұл талап (талап арыз, арыз, шағым) бойынша азаматтық істерді қозғау, қарау мен шешу (шешім шығару), оларды (апелляциялық, қадағалау және жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша) қайта қарау тәртібін ҚР азаматтық іс жүргізу кодексімен белгіленген мерзімдер.

Іс жүргізу әрекеттері заңда белгіленген мерзімдер ішінде жасалуға

араларындағы туындаған құқық туралы дауды қарап, шешеді.

ЕРЕКШЕ ІС ЖҮРГІЗУ

Ерекше іс жүргізу - азаматтық сот ісін жүргізудің үшінші түрі, оның талап қоюмен іс жүргізу және ерекше талап қоюмен іс жүргізуден айырмашылыгы бар. Бұл айырмашылық сот ісін жүргізудің осы түрінің құқықтық тегіне және оның жалпы процессуалдық ерекшеліктерінің сипатына, сондай-ақ ерекше іс жүргізуге әр санаттағы істердің жеке ерекшеліктеріне байланысты.

Заң күшіне енбеген сот актідеріне апелдяциялық шағым беру, наразылық келтіру тәртібі мен мерзімі

Осы тарауда көзделген ережелерге сәйкес заңды күшіне енбеген, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотының шешімдерінен басқа, бірінші сатыдағы сот шешімдеріне апелляциялық тәртіппен шағым меы наразылық жасалуы мүмкін.

Апеляциялық сатыдағы сот (ағыл.court of appellate jurisdiction) - заңды күшіне енбеген, Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотының шешімдерінен басқа, бірінші сатыдағы сот шешімдеріне апелляциялық шағым мен наразылықты қарайтын екінші сатыдағы (жоғары тұрған) сот апелляциялық сатыдағы сотта істер бірінші сатыдағы сотта істер қарау ережесі бойынша АІЖК-нің екешеліктерімен қаралады.

Апелляциядық шағымдар, наразылықтар бойынша істерді қарау

Бірінші сатыдағы соттың апелляциялық шағымды, наразылықты алғаннан кейінгі:

-шағымның, наразылықтың және оған қоса тіркелген жазбаша дәлелдемелердіц көшірмелерін келесі күннен кешіктірмері іске қатысушы адамдарға жібереді;

-шағымдануға, наразылық келтіруге белгіленген 15 (он бес) күн мерзім өткеннен кейін істі апелляциядық сатыға жібереді;

-іске қатысушы адамдарды істі апелляциялық сатыда қараудың орны мен уақыты туралы тиісінше хабарлайды. Істің апелляциялық сатыда қаралатын күні туралы хабар іс апелляциялық сатыдағы сотта зерделенетіндей, ал іске қатысушы адамдар апелляциялық сатыдағы сот отырысына қатысу құқығын пайдаланудың нақты мүмкіндігіне ие болатындай есеппен берілуге тиіс.

Сот актілерін қадағалау тәртібімен қайта қарау

Қазақстан Республикасы Жоғары Соты қадағалау алқасының қаулыларын қоспағанда, Қазақстан Республикасы барлық соттарының заңды күшіне енген актілері, ҚР АІЖК-тің 43-тарауында көзделген негіздер болған сот қадағалауы тәртібімен қайта қаралуы мумкін.

Қадағалау тәртібімен ҚР АІЖК-нің 387-бабында көзделген себептер мен негіздер болған жағдайда ғана, ҚР АІЖК-тің 385-бабының екінші бөлігінде аталған прокурорлар және ҚР АІЖК-тің 386-бабында аталған соттар тиісті соттан тексеру үшін азаматтық істі талап етуі мүмкін.

Қадағалау тәртібімен іс жүргізуде сот өкілеттігі

Қадағалау сатысындагы сот отырысы төрағалық етушінің қандай сот шешімі және кімнің шағымы (наразылығы) бойынша қайта қаралып

	тиіс. Бұл әрекеттер соттың азаматтық істерді қарауынан, соттың және азаматтық іс жүргізуге қатысушылардың әр түрлі әрекеттерінен тұрады. **Іс жүргізуде (процесте) сотпен қолданылатын мәжбүрлеу шаралары** Мәжбүрлеу мен жауаптылық шараларын сот төрелігі міндеттерін іске асыру мақсатында сот келесі тұлғаларға қолданады: - іске қатысушы адамдарға; - процестің басқа да қатысушыларына; - жеке азаматтарға және заңды тұлғалардың лауазымды адамдарына. Сот мәжбүрлеу мен жауаптылық шараларын аталған тұлғаларға мына жағдайларда қолданады: - сот ісін шешуге араласқаны; - судьяға қатысты қоқан-лоқы жасағаны; - судьяны қорлағаны; - сот актілерін орындамағаны; - сотқа құрметпен қарамағаны; - сот отырысында тәртіп бұзғаны үшін; судьяның, соттың жеке ұйғарымы бойынша шаралар қолданбағаны және басқа да құқыққа қарсы іс-әреккеттері үшін қолданады. **Сот шығындардың түрлері.** Соттың қызметі мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылады. Осы шығындардың бір бөлігі заңмен бекітілген тәртіпте процеске қатысушылармен төленеді. ҚР АІЖК-нің 100-бабына сәйкес сот шығындары: - мемлекеттік баж бен; - іс жүргізуге байланысты шығындардан тұрады. Әр қайсысын жеке қарастырып көрейік. **Сот шығындарын бөлу тәртібі** Пайдасына шешім шығарылған тарапқа, бұл тарап сот шығындарын төлеуден босатылса да, басқа тараптан іс бойынша жұмсалған барлық шығындарды сот алып береді. Егер талап қою ішінара қанағаттандырылса, онда шығындар талап қоюшыға қойылған талаптардың сот қанағаттандырған мөлшеріне бара – бар, ал жауапкерге – талап қою талаптарының талап қоюшыға бас тартылған бөлігіне бара-бар беріледі. **Ведомстволық бағыныстылық** – құқық туралы немесе басқа да заңды ісін белгілі органның құзырлығына жатқызуы. Әр орган тек өзіне ведомстволық бағыныстылықтағы ған сұрақтарды қарастыруға құқылы. Заңды істердің ведомстволық бағыныстылығы негізі заңмен және тек кейбір жағдайларда заңға сәйкес нормативтік актілермен анықталады. Қазақстан Республикасы заңдары бойынша істер қарастыруға құқығы бар органдар: - соттар; - заңмен қарастырылған атқарушы органдар;	отырғанын, сот құрамына кімдердің кіретінін және сот отырысы залында іске қатысушы адамдардан кім келіп отырғанын жариялауымен ашылады. Істің қаралатын уақыты мен орны туралы тиісінше хабардар етілген, шағым (наразылық) берген адамнын болмауы сот отырысин жадғастыру мумкіндігін жоққа шығармайды. Істі қадағалау тәртібімен қарау кезіпде сот істе бар материалдар бойынша шағым, наразылық дәлелдері шегінде бірінші, апелляциялық сатыдағы соттар шығарған сот қаулыларының заңдылығы мен негізділігін тексереді. **Жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау сатысының ұғымы және негіздері** ҚР АІЖК-нің 404-409-баптары заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу тәртібін реттейді. Азаматтық іс жүргізу құқығы істі сотта қадағалау тәртібімен қатар заңды күшіне енген сот шешімдерін, ұйғарымдарын және қаудыларын қайта қараудың екінші нысаны болып табылатын жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша істерді қайта қарау ерекше тәртібін көздейді. Осы екі нысанның өз ара айырмашылығын процессуалистер ең бастысы істерді қайта қараудың негіздері мен әдістері бойынша жүргізеді. **Атқарушылық іс жүргізу ұғымы, әдістері және міндеттері** Бұл тақырып бойынша біз тек кейбір мәселерді атап көрсетіп отырмыз, толық сіздер арнайы "Атқарушылық іс жүргізу" деп аталатын курс (пән) бойынша өтесіздер. Атқарушылық іс жүргізу дегеніміз бұл соттың нормативтік актілерін және басқа органдардың юрисдикциялық актілерін мәжбүрлеп орындату мақсаты болып табматын азаматтық іс жүргізудің бір сатысы. **Шетелдік тұлғалардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттері** ҚР Консгитуциясының 12-бабының 4-бөлігіне және "Қазақстан Республикаеының азаматтығы туралы" заңның 6-бабына сәйкес Конституцияда, заңдарда және халықаралық шарттарда өзгеше көзделмесе, шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдар Республи-када азаматгар үшін белгіленген құқықтар мен бостандықтарды пайдаланады, сондай-ақ міндеттер атқарады. Осы Конституция ережесін сақтай отырып ҚР АІЖК-нің 413-баптың 2-бөлігі шетелдік азаматтар және азаматтығы жоқ адамдар, шетелдік ұйымдар мен халықаралық үйымдар (бұдан әрі - шетелдік тұлғалар) Қазақстан Республикасының азаматтарымен және үйымдарымен бірдей іс жүргізу құқықтарын пайдалануын және іс ясүргізу міндеттерін орындауын бекітеді. **Шетелдік тулғаларға қатысты іс жүргізу тәртібі** ҚР-ның АІЖК-нің 45-тарауында шетелдік тұлғалар қатысатын істер бойынша жүргізу тәртібі көрсетілген. Осы кодекстің 423-бабында: ҚР-ныц соттары өздеріне ҚР-ның заңында немесе халықаралық шартында көзделген тәртіппен берілген жеке іс жүргізу іс-әрекеттерін жасау (хабарламалар мен басқа да құжаттар тапсыру, тараптардан, куәлардан түсініктемелер алу, жергілікті жерде

	- аралық соттар; басқа тұлғалар мен органдар. **Соттық дәлілдеу және дәлелдеу құралдары.** **Соттық дәлелдеу –** бұл істің мән-жайларын соттық дәлелдемелер арқылы анықтау бойынша процеске қатысушылардың қызметі. Өзгеше айтар болсақ – бұл тараптардың және өзге де қатысушылардың дәлелдемелерді табыс етуге, жинауға және оларды зерттеуге әрекеті. Бұндай құқық ҚР АІЖК-нің 47-бабында көзделген. **Дәлелдеу пәні және дәлелдеуге жатпайтын деректер** <u>Соттық дәлелдеудің пәні </u>– істі қарап, шешу үшін сот растығын анықтауға тиіс заңды фактілер. Талап немесе оның қарсылық білдіру негізіне кіруі мүмкін дәлелдеуге жатпайтын фактілер дәлелдеу пәніне жатқызылмайды. Дәлелдеу пәніне қатысты деректер құрамы әрбір іс бойынша әртүрлі. Осы жағдайда қолдануға тиіс материалдық құқық нормалармен басшылық ете және тараптардың талаптарынан және қарсылықтарынан оны сот анықтайды. Әуелі дәлелдеу пәніне талап негіздемесінің деректері жатқызылады, яғни талап қоюшымен талап негіздемесі ретінде көрсетілген заңды фактілер, сондай-ақ талапқа қарсылық негіздемесінің деректері, яғни жауапкермен талапқа қарсы негіздемесі ретінде көрсетілген заңды фактілер. **Дәлелдемелер ұғымы.** **Соттық дәлелдемелер** – азаматтық іс бойынша тараптардың талаптар мен қарсы пікірлерін дәлелдейтін мән-жайлардың бар-жоғын анықтағанда сот негізге алатын нақтылы деректер және істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайлар, яғни іс бойынша нақты деректерді анықтау үшін сотпен қолданылатын тәсілдер. Заңмен көзделген тәртіпте сот тараптардың талаптары мен қарсылықтарын негіздейтін мән-жайлардың бар не жоғын, сондай-ақ істі дұрыс шешу үшін өзге де маңызы бар мән-эжайларды солардың негізінде анықтайтын заңды түрде алынған нақты деректер іс бойынша дәлелдемелер болып табылады.	сараптама және тексеріс жүргізу жәие т.б.) туралы шетелдік соттардың тапсырмаларын орындайды. **Аралық сотта іс қарау** Аралық сотта іс қарау институты бұрынан бері барлығымызға мәлім, міне үш мың жыл бойы басқарушылар, саудагерлер, сонымен бірге банк қызметкерлері және кәсіпкерлер осы дау шешу әдісіне оралады. Барлығымыз білетін қазақ елінің билер соты өзінің даулар шешуі бойынша аралық сотта іс қарауға сәйкес. Аралық сот Совет одағы кезінде де бар болатын, бірақ іс жүзінде қызмет етпейтін. Қазіргі уақытта Қазақстан нарықтық экономикаға бет бұрғандығына қарай осы даулар тиімді шешу нысанына қайта оралып отыр.

Семинар сабақтардың жоспары (СОӨЖ)	Азаматтық сот ісін жүргізуді түсінігі Конституциялық принциптері Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынасытың субъектілері және оларды топтастыру Процессуалдық бірігіп қатысушылық және оның түрлері Даудың нысанасына дербес талаптарын мәлімдейтін үшінші тұлғалар сипаттамасы Іс бойынша қортынды беру үшін прокурордың процеске қатысуы Сотқа талап қою арқылы жүгіну Соттағы өкілдің өкілеттіктері және оларды ресімдеу Іс жүргізу мерзімдерін есептеу	Іске қатысушы адамдарды сотқа еріксіз келтіру Азаматтық істердің ведомстволық бағыныстылығын анықтау Аймақтық соттылық Дәлелдеу пәні және дәлелдеуге жатпайтын деректер Талаптың мазмұны Құқықтар мен мүдделерді қорғауға талап тәсілдерімен билік ету азаматтық істі сотта қарау Сырттай іс жүргізу тәртібімен істі қарауға мақсаттары Прокурордың органдар мен лауазымды адамдардың актілері мен іс-әрекеттерін заңсыз деп тану туралы жүгінуі Заң фактілерін анықтаудың екі тәртібі Бұйрық арқылы іс жүргізу - азаматтық сотта іс жүргізу түрі

3 Кесте - ОК модульдері бойынша СӨЖ ұйымдастыру

модулдың №	Тақырыбы СӨЖ	СӨЖ арналған тапсырмалар	СӨЖ бақылау түрлері	СӨЖ өткізу мерзімі
1				
1	Азаматтық іс жүргізу құқығының ғылымы	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
2	Азаматтық іс жүргізу құқығының салалық қағидалары	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында
3	Сот және іске қатысушылар	Азаматтық құқықтың объектілерінің ерекшеліктерін анықтау	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында
4	Іс жүргізу құқық мирасқорлығы	Конспектілеу қажет	Ауызша сұрау	Айдың әрбір екінші аптасында
5	Даудың нысанасына дербес талаптарын мәлімдемейтін үшінші тұлғалар	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
2				
1	Сотта азматтық істерді қайта қарау сатысы бойынша прокурор 2 (екі)нысанда қатысуы	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында

2	Білім департаменті; - денсаулық сақтау департаменті; - еңбек және әлеуметтік сақтандыру басқармасы; - тұрғын үй-коммуналдық орган (жеке меншік пәтер иелерінің кооперативі); - қаржы органы; - қорғаншылық және қамқоршылық орган	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
3	Сотта өкілдің өкілдік ету құқығын куәландыратын құжаттары	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында
4	Іс жүргізу мерзімдерінің аяқталуы	Азаматтық құқықтың басқа объектілерінен ерекшеліктерін анықтау.	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында
5	Сот шығындарын бөлу тәртібі	Конспектілеу қажет	Ауызша сұрау	Айдың әрбір екінші аптасында
6	Іске қатысушы адамдарды сот залынан шығарып жіберу	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
7	Жекеше ведомстволық бағыныстылық	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
8	Іс басқа соттың қарауына мына жағдайларда береді	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында
9	Дәлелдеудің жалпы тәртібі	Азаматтық құқықтың басқа объектілерінен ерекшеліктерін анықтау.	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында
10	Талаптың нысанасы	Конспектілеу қажет	Ауызша сұрау	Айдың әрбір екінші аптасында
11	Тараптардың бітімгершілік келісімі	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
12	Бірінші сатыдағы сот актілері	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында

13	Сырттай іс жүргізу тәртібі мен ерекшелігі	Азаматтық құқықтың басқа объектілерінен ерекшеліктерін анықтау.	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында
14	Сот істі қарап болған соң келесі шешімдер	Конспектілеу қажет	Ауызша сұрау	Айдың әрбір екінші аптасында
15	Ерекше іс жүргізу ұғымы	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
16	Сот бұйрығын шығару	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында
17	қадағалау тәртібімен іс жүргізуде сот өкілеттігі	Азаматтық құқықтың басқа объектілерінен ерекшеліктерін анықтау.	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында
18	Сот шешімдерін, ұйғарымдарын және қаулыларын жаңадан анықталған мән-жайдар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу тәртібі	Конспектілеу қажет	Ауызша сұрау	Айдың әрбір екінші аптасында
19	Жойылған сот ісін және атқару ісін жүргізуді қалпына келтіру	5 ситуациялық сұрақ құрастыру	Топпен барлық есептерді шығару	Айдың әрбір екінші аптасында
20	Шетелдік тұлғалардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттері	Рефератты жазу	Рефератты қорғау	Айдың әрбір екінші аптасында
21	Атқарушылық іс жүргізуді қозғау	Азаматтық құқықтың басқа объектілерінен ерекшеліктерін анықтау.	Бақылау жұмысы	Айдың әрбір екінші аптасында

Негізгі әдебиет

1. Ағыбаев А. Сот құжаттарының үлгілері. - Алматы: Жеті жарғы, 2005. - 158 б.

2.Алексеева Л.В., Жуйков В.М., Лукашук И. И. Международные нормы о правах человека и применение их судами. - М., 2006.

3. Арунов В.Н. Участие прокурора в гражданском процессе. -М, 2007.

4.Баймолдина З.Х. Казахстанское гражданское процессуальное право. - Алматы, 2007.

5.Баймолдина З.Х. Разбирательство гражданских дел в суде первой инстации: Научн.-практич. пособие. - Алматы: Жеті жарғы, 2002.

6.Барщевский М.Ю. Бизнес-адвокатура в США и Германии. Уч.пособие. - М.: Белые альвы, 2005.

8.Боннер А.Т. Законность и справедливость в правоприменительной деятельности. - М., 2009.

9.Вандышев В.В., Дернова Д.В. Гражданский процесс. Курс лекций - СПб: Питер, 2001.

10.Викут М.А., Зайцев И.М. Гражданский процесс России: Учебник. - М.: Юристъ 2009.

11.Гражданский кодекс РК (Общая часть). Комментарий. В двух книгах. Кн.1./ Отв. ред. Сулейменов, Ю.Г.Басин. - Алматы: Жеті-Жарғы, 2007.

12.Гражданский кодекс РК (Общая часть). Комментарий. В двух книгах. Кн.2./ Отв.ред. М.К.Сулейменов, Ю.Г.Басин. - Алматы: Жеті Жарғы, 2008.

13. Гражданское право. / Отв.ред. А.П.Сергеев, Ю.К.Толстой. - СПб,2006.

14. Гражданский процесс. Учебник для вузов / Под ред. Ю.К.Осипова. - М: БЕК, 2005.

15..Гражданский процесс. Учебник . Издание второе, перерабо-танное и дополненное / Под ред. В.А.Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечога. -М.: ПРОСПЕКТ, 2005.

17.Гражданский процесс: учебиик для теоридических вузов / Под ред. М.К.Треушникова - 20-е изд., испр. и доп. - М.: Новый юрист, 2005.

18.Гражданский процесс: Учебник/Отв. ред. проф. В.В.Ярков-3-е изд., перераб. и доп. - М.: Изд-во БЕК, 2003.

24. Нәрікбаев М.С. және т.б. Азаматтық құқықтарды сот арқыды қорғау. - Алматы: Борки, 2008. -176 б.

25. Осокина Г.Л. Подведомственность и подсудность дел гражданского судопроизводства. Уч.пос. - Томск, 2003.

34.Треушников М.К. Хрестоматия по гражданскому процессу. -М,: Юридическое бюро "Городец", 2006.

ОК меңгеру бойынша материалдар

Аралық және қорытынды бақылау жұмыстары үшін тест тапсырмаларының тізбесі

ОК соңында күтілетін нәтижеге қол жеткізудің тиімді әдістері

Бағалау шарты:

Келесі талаптарды орындау арқылы емтиханға кіру мүмкіндігіне ие болады:

- Білім толықтығы мен тереңдігі;
- Тақырыптың өзекті ұғымдары мен кезеңдерін анықтау;
- Негізгі терминдер анықтамасы мен тақырыптың өзекті ұғымдарын білу;
- Қорытынды жасай білу және тарихи құбылыстарды жалпылай білу;
- Дәріс конспектілерінің, СӨЖ, СОӨЖ бары;
- Реферат, баяндама жасау және қорғау.
- Осы курс бойынша 2 аралық бақылау жұмысы (ауызша және жазбаша түрде) өткізіледі.
- Студенттермен жұмыс жүргізу кезінде келесідей бақылау түрлерін көрсетуге болады:

Ағымдағы бақылау (60%):

- дәріс конспектілері мен СОӨЖ, СӨЖ өткізу;
- дәріс, семинар және практикалық сабақтарға қатысу;

Аралық бақылауға (40%) дәріс материалдары негізіндегі тест тапсырмалары, қазан, қараша, желтоқсандағы СОӨЖ, СӨЖ жатады.

Қорытынды бақылау – емтихан.

4 кесте – Студенттің ОК бойынша кәсіби дайындықтың сапа менеджментін ұйымдастыру

1.Дейінгі аралық (тренингтік) бақылау 1,2 модулі АБ	**2. Аралық бақылау 1,2 модулі АБ**	**3. Тестің кейінгі аралық талдауы 1,2 модулі КТ**	**4.Қорытынды білікті бақылау 1,2 модуль сомасы ҚБ**	**5. Тестің кейінгі қорытынды талдауы КТ**
1. МІНДЕТТЕРІ				
1.1. Студенттердің аралық тестке нысаналы дайындығы үшін ҚР тест тапсырмаларын орындау технологиясымен таныстыру.	1.1.Студенттердің ОК 1,2 модульдері бойынша білім мен біліктерінің қалыптасу деңгейін анықтау.	1.1. Ұқсас тест тапсырмаларын орындау кезіндегі қателердің шығу себептерін және оларды түзету мақсатында талдау жасау.	1.1.Студенттердің білім мен біліктілік сапасынының дамуын тіркеу, ОК мерзімі кезінде білім мен біліктілік деңгейін бақылау.	1.1.Студенттерде рефлексия дағдысы мен қорытынды тест кезінде жіберілген қателердің себептерін талдау дағдысын қалыптастыру 1.2. Студенттерде өзін-өзі бағалау мен оқыту стратегиясын дамыту.
2.БАҚЫЛАУ ФОРМАСЫ				
СОӨЖ 2.1.Тест: 30 тапсырма (3нұсқа) а) жабық тапсырма – 16п б) жартылай жабық тапсырма – 8п в) ашық тапсырма – 6п + тест жауаптары 2.2. Жауаптары бар тест тапсырмаларын орындау үлгілері (тест тапсырмаларын орындаудың визуальды өнімі)	СОӨЖ 2.1.Тест: 30 тапсырма (5 нұсқа) а) жабық тапсырма – 16п б) жартылай жабық тапсырма – 8п в) ашық тапсырма – 6п + тест жауаптары	2.1.Тест тапсырмаларында жиі кездесетін қателерді ауызша/жазбаша талдау (интерактивті тәртіп: студент-оқытушы, студент-студент) 2.2.Студенттердің студент – топ/студент тәртібі бойынша орындалатын жауаптары бар (тестің өзіндік өнімі) тест тапсырмаларын берілген үлгіде құрастыруы	СОӨЖ 2.1.Тест: 30 тапсырма (5 нұсқа) а) жабық тапсырма – 16п б) жартылай жабық тапсырма – 8п в) ашық тапсырма – 6п + тест жауаптары	2.1. Тест тапсырмаларында жиі кездесетін қателерді ауызша/жазбаша талдау (интерактивті тәртіп) 2.2. Студенттерге арналған жеке кеңестер
3.ОК БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРДІҢ БІЛІМІ МЕН БІЛІКТІЛІГІН БАҒАЛАУ ШАРТЫ				
3.1.Студенттердің білімі мен біліктілігін бағалау өлшемі мен параметрі (6 кесте) (халықаралық стандарты бойынша студенттердің білімі мен біліктілігін бағалау өлшемін қоса алғанда. 7 кесте)				
-	-	-	-	-

3.3.Студент рейтингісін есептеудің бірыңғай формуласы				
	АБ(1,2 М) = (АР(ағ.рейт) + тест АР(ар.рейт))/2		ЖИ – жиынтық индексі $АБ = \frac{[illegible]}{2}$	

Кысқаша сөздердің тізімі:
ОК – оқулық курс
СОӨЖ – студерінің оқытушымен өздік жұмысы
СӨЖ – студерінің өздік жұмысы
РБ – рубеждік бақылау
АБ – алдын ала рубеждік бақылау
РА – рубежденкейін тестердін анализы
СИ – сомалық индексі
РР – рұқсат рейтенгі (аттестациялық ұпай – АҰ);
АБ – ағымдағы бақылау нәтижесі;
ҚБ – қорытынды бақылау нәтижесі

5 кесте – Тест тапсырмаларын критерийлік-бағалау аппараты

Тест тапсырмаларының түрлері	**Сұрақтардың жалпы саны**	**Іс-әрекет**	**Критерий**	**Параметр**	**Тапсырманы орындау уақыты**
Жабық тест тапсырмалары	16	Берілген жауаптар тізбесінен дұрыс жауапты таңдау	а) дұрыс б) дұрыс емес	2 ұпай 0 ұпай	1 тест тапсырмасына 1 минут
		Жабық тест тапсырмаларының ең жоғары бағасы		2 ұпай	
Жартылай жабық тест тапсырмалары	8	1. Берілген жауаптар тізбесінен бірнеше дұрыс жауапты таңдау	а) дұрыс б) дұрыс емес а) графикалық немесе вербалды іс-әрекет дұрыс б) графикалық немесе	2 ұпай 0 ұпай 2 ұпай 0 ұпай	1 тест тапсырмасына 2 минут

		2.Графикалық немесе вербалды іс-әрекет (саралау, топтастыру, толықтыру және т.б.)	вербалды іс-әрекет дұрыс емес		
		Жабық тест тапсырмаларының ең жоғары бағасы		4 ұпай	
Ашық тест тапсырмалары	6	Креативті сөйлеу-ойлау деңгейінде орындалатын вербалды операциялар мен іс-әрекеттер кешендерін қолдану	1) ақпараттану критерийі (ақпарат тапсырмасындағы толықтық, логикалық, нақтылық и анықтылық) 2) Тапсырма орындау кезіндегі теориялық білімге критериялық көмек 3) Тапсырмаларды дұрыс орындауының теориялық білімі негізінде тапсырмаларды орындау үшін білім мен біліктіліктің нақты қолданылуы 4) Терминологиялық және тілдік дұрыстығының критерийі 5) Қойылған мақсаттың шешімі	1.Оңтайлы деңгей - 6 ұпай. Тапсырманы орындау барлық 5 критерийге сәйкес келеді. 2.Жеткілікті деңгей – 5 ұпай. Тапсырманы орындау көрсетілген үшінші-төртінші критерийлерге сәйкес келеді. 3.Қанағат деңгейі – 3 ұпай. Тапсырманы орындау көрсетілген жетекші, яғни екінші, үшінші критерийлеріне сәйкес келеді. 4.Қанағат емес деңгейі– 0 ұпай. Тапсырманы орындау көрсетілген критерийлердің ішінен біреуіне (немесе біреуіне емес) сәйкес келеді	1 тест тапсырмасына 7 минут
		Жабық тест тапсырмаларының ең жоғары бағасы		6 ұпай	

100 ұпайлық бағалау жүйесін қарастыра отырып, шыққан ең жоғары соманы келесідей ұпайландыруға болады:

1. 16 жабық тест тапсырмасы х 2 ұпай = 32 ұпай;
2. 8 жартылай жабық тест тапсырмасы х 4 ұпай = 32 ұпай;
3. 6 ашық тест тапсырмасы х 6 ұпай = 36 ұпай.
   Барлығы: 100 ұпай

Бақылаудың қорытынды формасы кезінде студенттің ұпай көрінісіндегі жеке рейтингі орташа арифметикалық формула бойынша есептелінеді, яғни:

$$ЖИ = \frac{РР + ҚБ}{2}$$, онда

ЖИ – жиынтық индексі;

РР – рұқсат рейтенгі (аттестациялық ұпай – АҰ);

АБ – ағымдағы бақылау нәтижесі;

ҚБ – қорытынды бақылау нәтижесі.

Баға студенттің сынақ кітапшасына жиынтық индексінен 4 ұпайлық жүйесі бойынша қойылады. Ұпайлық жүйесін бағалудың дәстүрлі түріне аудару үлгісі 7 кестеде көрсетілген. Онда халықаралық стандарты бойынша әріптік көрінісінде бағалау жүйесі мен өлшемі берілген.

6 кесте – ОК студентің ағымды рейтингтің белгілі есептеу

Факультет
Кафедрасы
Тобы

№	студентің Т.А.Ж.	Аудиторлық жұмыс	СОӨЖ					СӨЖ				Студенттің ағымды рейтингі
		1	1	2	3	4	5	1	2	3	4	
		Дәріс	мини-тест	Дөнгелек отырыс	Типтық тапсырма	Кәсіптік тапсырма	Сәйкестеру анализі	реферат	схема	экспертті к баға	проекттік жұмыс	
1	Аманов К.Л.	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Ағымды бақылаудың әр формасы 100-баллдық жүесі бойынша бағаланады:

7 кесте – Халықаралық стандарты бойынша студенттерінің білімдерінің баға өлшемі мен параметрі

Әріптік жүесі бойынша бағалау	Баллдар	Пайыздық мазмұны	Жалпы жүесі бойынша бағалау
A	4,0	95-100	үздік
A-	3,7	90-94	
B+	3,3	85-89	жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,7	75-79	
C+	2,3	70-74	қанағат
C	2,0	65-69	
C-	1,7	60-64	
Д+	1,3	57-59	
Д	1,0	53-56	
Д-	0,7	50-52	
F	0,0	50 кем	Қанағаттандырылмаған